

1. "במדבר" — ספר הדרך

"במדבר" הוא ספר הדרך ממצרים לירושלים, ממעמד הר סיני אל "המקום אשר יבחר"י, אל מקום הקביעות. הדרכת יוצר האדם ונותן התורה, כוללת את כל מצבי האדם, הנורמליים והלא-נורמליים, הכריזים וגם את שאינם כריזים. היא כוללת את האדם היחידי ואת האדם הצבורי. היסוד הוא הכללי: "אשר בחר בנו מכל העמים"², וענינו המיוחד של ה"גוי הגדול"³ הזה צריך להתגלות בכל אחד ואחד. עם ישראל הולך ומופיע ב"שמות ויקרא" על-ידי יציאת מצרים — יצירת גופו של כלל-ישראל, ועל-ידי מעמד הר סיני ומתן תורה — גילוי הנשמה הכלל-ישראלית⁴, ומשתלם בהשראת השכינה בישראל — מפרשת "תרומה" עד סוף ספר ויקרא. האדם נמצא בחייו בשני מצבים יסודיים: "בשבתך כביתך", "וכלכתך בדרך"⁵. חלק מחייו הוא בבית, בקביעות, ביציבות פשוטה, ישרה ומסודרת, וחלק מחייו הוא בנדידה וטלטולים שעלולים יותר לסיבוכים ומכשולים. אבל הדרך — היא הדרך אל הקביעות. אי-אפשר להגיע ממדרגה למדרגה בלי להיות בדרך. כך הוא בחיי הפרט וכך הוא בחיי הכלל. זאת הדרך ממצרים וממתן תורה,

אל מקום מקדשנו. אי-אפשר לדלג, ומתוך הסיבוכים והקשיים, הצרות והמכשולים באים אל הבנין. ההדרכה וההנחיה האלוהית לכלל-ישראל נמשכת לכל אורך הדרך: "ויהי בנסע הארץ ויאמר משה: קומה ד'... ובנחה יאמר: שובה ד'"⁶. רבוננו של-עולם הולך עמנו בדרך.

2. סיבוכי הדרך

עד אמצע פרשת "בהעלותך" נמצאות ההכנות לדרך: סדר המחנות, סדר השבטים, ככל שלמות בנינם, ומאמצע "בהעלותך" מתחילים הסיבוכים וה"שערוריות". בחלק הראשון של ספר במדבר, בפרשיות "בהעלותך-שלת-קנרת" מופיעים משברים פנימיים, ובחלק השני, מפרשת "חוקת" ואילך — זעזועי המשברים מבחוזן. עד עכשיו נפגשנו כבר עם שלושה מכשולים. בפרשת "בהעלותך" — שני סיבוכים מקצה לקצה: הטא המתאוננים, ירידה לשפלות ותומריות עד כדי תאות בשר ולעומת זאת — כלבול במדרגות הגבוהות של הנבואה. בפרשת "שלח" — התטא הנורא ביותר שבמדבר, לשון הרע על הארץ. אמנם מעשה העגל, הטא חמור הוא: "קטא העם הזה חטאה גדלה"⁷, אבל מכל-מקום יש אחריו התפייסות עם שישים ריבוא מישראל, אבל אחרי הטא המוגלים לא ניתן להתפייס עם הדור הזה, "ופגריכם אתם יפלו במדבר הזה"⁸. וכל הסדר מתהפך ומקבל צורה חדשה: מאחד עשר יום⁹ לארבעים שנה¹⁰.

5. "כל העדה בלם קדשים"

קורח טוען: "כל העדה בלם קדשים"¹⁵, כולם שוים, יש "דמוקרטיה"²¹ אבל במציאות יש מדרגות בכל התחומים, וגם בתוך עם ישראל. כשם שכלל-ישראל נבחר מכל העמים, כך יש מי שנבחר בתוך כלל-ישראל²². הכהונה היא המדרגה הגבוהה בישראל²³, המפורטת בפרשת "אמור". קריאת קורח היא ערעור ופקפוק בסדר האלוהי של מדרגות הקודש בתוך האומה²⁴ כדברי רש"י²⁵, ולכן יש צורך שהדברים יתבררו ככל תוקף²⁶.

6. "ארץ זבת חלב ודבש"²⁷

שיא הטשטוש בין התחומים, שיא הטשטוש בין קודש לחול, הוא הטשטוש בין

יסוד הרשעה, שהיא מתפצלת לעבודה זרה ולמינות. הוא כא לבצר מקום לסיגי הקיים, למותרות המציאותיות שבמיה ובאדם, במסח ובחפץ, במפעל ובתמנהג, לתן להם גודל ושלטון בתוך הטוב והקודש; לא לטהר את הקודש, כי לא לטמאו ולטאבו. אמנם מקומה של עבודה זרה הוא מבוהק, עומדת היא במקום הוהמא והמותרות המגושמות ומאפלות, ומבקשת את בצורם ואת שליטתם והתגברותם על כל תוכן קודש והתערבותם עמו בכל האפשרות. גדולה ממנה היא הרשעה הצפונה הארסית של המינות, שהיא מחפשת לה פינה בעצם הקודש, "שממית בידיים תמש והיא בהיכלי מלך". מתאצת היא להשאיר את כל זהמת העולם, את כל הגמות הגופניות, ואת כל הגטיות הרשעיות האומות בגוף הגם, בפנימיות יסודיו החמריים. ולעלות עמו אל האושר של הקודש, שהוא מיד מתחלל ומסתאב כנגוע בו מיד המסתאבה. לא שעה ד' אל קין ואל מנחתו מפני הרשעה שהיתה בו אמונה; אותו הרצח, שיצא אל הפועל אח"כ, היה גנוז וספון בכת גם בעת הכאת הקרבן מפרי האדמה, וקרבן זה תועבה הוא, הוא הוא המגביר את כל כח רע, החוטאת הרובץ על הפתח הוא מתגבר ומתאמץ ע"י ריח הקודש שהוא קולט אל קרבו ומתפני לתכונתו. כה טובבת והולכת היא הקינות הרשעה, החפצה שתיטב בעיני ד', שר ישעה אליה ואל מנחתה, ובחוכה יודעת היא היטב, כי מאס ד' בה ופניה גופלים וחרה לה מאד וכעסה אגור בתוכה, ובכל עת מצוא הנה יד הרוצח מתגלה, צביון החטאת, שאליה תשוקתו של הדם הקיני, מתראה בכל הועבתו. יסוד המינות, שלעצה על דברי חכמים ועשתה שמות בישראל פנימה, אשר אמנם מפני הדי הגדולה מלאתי פח ד' אשר בחיי האומה לא הצליחה להרוס את השמות. בכל זאת הכינה לה קורים אשר צלחו להיות לארג של מחסה כזב על פני עמים רבים, החלפה האלילות במינות. לא התוכן הפנימי הוטב, כי"א העמדה, הזואר החצוני גוהז כמעט, אבל המטרה אחת היא לא לקדש את הרצון, את החיים, את העולם הגם ואת הפנימיות המהותית ע"י כל אותו הסדר המוכן לכך בעצת ד' הגדולה, שיסודה היקבע בישראל, בגוי קדוש, ומהסתעפותיה יוכלו עמים רבים לינוק, כל אוכה לפי הכנה, לפי מוסרה והכנתה הטבעית, ההיסטורית והגזעית, לפי השכלתה ומצבה הגיאוגרפי והכלכלי, וכל המכנים החברתיים והאשישים שלה המצטרפים לזה. — לא זאת היא מגמתה. הקינות עשתה באדם את מצעה המפעל הקרוי בישראל. הקודש ולכל הרוממות וההכנה הטוביה, הדרושה להעשות עד שיהיה הקודש מבוסס בחיים באמת, שיהיה מוכסח מכל פגם וסארב, שלא יתפך לרועץ ולצרה היותר גדולה של העולם. על כן חוכמה הדבר שירד חיים שאולה, לחאכד מתוך הקהל ולהיות

רץ הקודש לארץ חול, שהיא כפירה בהשראת השכינה בישראל, כפירה בתורה ועקרת שורש הקיום של ישראל.

כל תוקף החוצפה של דתן ואביוס הניצבים כפתח אוהליהם²⁸ עם משפחתיהם, ועונים להזמנתו של משה רבינו "לא נעלה"²⁹, מתגלה בקריאתם הנוראה: "המעט כי העלייתנו מארץ זבת חלב ודבש"³⁰. יורשלים ומצרים, הכל ענין אחד: ארץ זבת חלב ודבש!

ארץ ישראל היא ארץ ד', ארץ הקודש, לעילא ולעילא, והכח של זבת חלב ודבש הוא עטרת תפארתה. בכך מתגלה כוחה המהפך סמא לטהור, כחלבי ודבשי, שיצאים מן האסור כאכלה, והופכים להיות מותרים. וכח עליון זה

הוא ענינה של ארץ ישראל להפוך את הרע שבה לטוב³¹, דבר שקשור לעומק עמקי סגולת ישראל ותחיית ישראל בארצה³².
לכן כאשר הם מלבישים על טומאת מצרים את עטרת התפארת של ארץ ישראל, הארץ מוכרחת להתפוצץ: "ותפתח הארץ את פיה ותבלע אותם ואת בתיהם"³³. הסדר האלוהי מתגלה בדרך של התפוצצות.

לעולם לאות לבני מדי, שלא יהיו עוד בקרח ובעדנה הקריאה אל כל העמים, השקועים בכל רפש המואה, בכל מעמקי הרשע ותבערות, בתהומות החשך היותר מחודדות: "תגכם כלכם קדושים, כלכם בנים לד', אין הפרש בין עם לעם, אין עם קדוש ונבחר בעולם. כל האדם הוא קדוש בשוה" — זאת היא הקרחת האנושית, שהיא הקינות החדשה שממנה סוכל האדם, שממנה "גוע תנוע ארץ כשבור והתנודדה כמלונה, וכבר עליה פשעה ונפלה ולא תוסוף קום", עי אשר יפוח היום ויפקוד ד' על צבא המרום במרום ועל מלכי האדמה על האדמה. הצבור המרומי וההקפעה לשחקים, שהמינות מתמרדת בהם, מוכרזים לפול ולהעקר מיסודם, העולם צריך שיכיר, כי לא בהנה אחד, באמרת אמונה מתוארה לבריה, די לאדם לעוף לגן-עדן, וכל אוצר הרעה, הרצח והתעוה, הספון בכל חדרי רוחו, בדמו ובבשרו, יכול להשאיר בעינו, וממילא הלא איננו צריך צרוף ולמוד, רכוח ועליה, "לית דעתיר מחזירא", מוונותיה גם הרחמים, מצויים לו בכל זמן ובכל מקום, "ודמינן מיעיה לבני אישתי". קץ יושם לכל אותו החשך, יכיר האדם וידע, כי כל עמלו צריך שירוכז לטהור